

Chankowski, Stanisław

Nabytki Archiwum PAN w 1980 roku

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 26/3-4, 671-680

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Stanisław Chankowski

(Warszawa)

• NABYTKI ARCHIWUM PAN W 1980 ROKU

Poniżej podaję kolejną informację o nowych materiałach z zakresu historii nauki i techniki, które napłynęły do Archiwum PAN oraz do jego Oddziałów w Krakowie, Poznaniu i Zabrzu¹.

ARCHIWUM PAN W WARSZAWIE

W zakresie materiałów pochodzenia kancelaryjnego pozyskano papiery:
— Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. — Wydziału Ochrony Roślin z lat 1918—1950. Są to sprawozdania z działalności Wydziału i jego pracowni, protokoły zjazdów poświęconych ochronie roślin, sprawozdania z obserwacji dotyczących walki ze szkodnikami, zarys historii PINGW, prace naukowe, korespondencja, księgi inwentarzowe, materiały finansowe, ulotki i plakaty. Nadto materiały Stacji Towarzystwa Ogrodniczego Warszawskiego w Morach z lat 1928—1937 (ok. 0,90 mb., sygn. 144).

— księgę inwentarzową Pracowni Mineralogicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Uzupełnia ona przechowywany w Archiwum PAN zespół akt TNW (ok. 0,03 mb., sygn I-2)².

— akta 10 placówek naukowych i komórek organizacyjnych PAN (ok. 18,15 mb.).

W zakresie materiałów pochodzenia prywatnego pozyskano papiery:
— profesora Uniw. Jagiellońskiego, Henryka Batowskiego (z lat 1971—1977), związane z pełnioną przezeń funkcją przewodniczącego polskiej sekcji Międzynarodowej Komisji Studiów Słowiańskich (Commission Internatio-

¹ Przy opracowaniu powyższych informacji autor wykorzystał m.in. recenzje specjalistów oraz tymczasowe spisy materiałów opracowane przez pracowników Archiwum PAN w Warszawie oraz Oddziałów w Krakowie, Poznaniu i Zabrzu.

² Por. H. Dymnicka: *Inwentarz akt Towarzystwa Naukowego Warszawskiego z lat 1907—1953*. „Biuletyn Archiwum PAN” nr 1: 1959; *Przewodnik po zespołach i zbiorach Archiwum PAN*. Opracowanie zespołowe pod kierunkiem Z. Kolankowskiego. Wrocław 1978 s. 3—6; dalej cytuję jako: *Przewodnik*.

nale des Études Slaves). Znajduje się tam projekt statutu Komisji, protokoły posiedzeń, okólniki Prezydium, lista członków w r. 1976, materiały dotyczące kongresu w San Francisco w 1975 r. oraz korespondencja z osobami i instytucjami naukowymi z lat 1974—1977 (ok. 0,07 mb., sygn. 141).

— profesora Uniw. Warszawskiego i Instytutu Nauk Prawnych PAN, Cezarego Berezowskiego (1898—1970), z zakresu prawa międzynarodowego. Materiały, pochodzące wyłącznie z okresu po II Wojnie Światowej, obejmują prace oraz skrypty publikowane i nie publikowane. *Niektóre zagadnienia suwerenności państwa we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, *Les problèmes de la subjectivité internationale*, materiały dotyczące zagadnień międzynarodowego prawa lotniczego oraz tekst wykładu na ten temat wygłoszonego w Akademii Prawa Międzynarodowego w Hadze, teksty referatów (m.in. *Układy o wzajemnej pomocy w systemie bezpieczeństwa zbiorowego*), recenzje i opinie o pracach innych osób. Liczne materiały ilustrują działalność uczonego: jako delegata Polski w Komitecie Prawnym Międzynarodowej Organizacji Lotnictwa (ICAO); jako przewodniczącego Grupy Polskiej Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego (ILA) (m.in. jego sprawozdania i opracowania z dziedziny prawa lotniczego i kosmicznego); jako przewodniczącego zespołu Międzynarodowego Prawa Prywatnego w Komisji Kodyfikacyjnej. Ponadto znajdują się ekspertyzy, przygotowane dla Ministerstwa Spraw Zagranicznych (m.in. dotyczące sytuacji prawnej Biblioteki Polskiej w Paryżu, prawa własności na Księżycu); materiały dotyczące pracy na Uniwersytecie Warszawskim i w PAN, korespondencja z pracownikami i instytucjami naukowymi w kraju i za granicą, wreszcie niewielka liczba dokumentów osobistych. Dołączono komunikaty prasowe i protokoły z posiedzeń Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w Hadze (ok. 1,25 mb., sygn. III-239).

— wykładowcy Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie, mgra Eugeniusza Berezowskiego (1906—1974), z zakresu geodezji oraz historii geodezji i geografii. Są to prace i artykuły w większości nie publikowane m.in. *Z historii polskiej kartografii wojskowej*, *Pierwsze wyższe szkoły wojskowe w Polsce początkiem rozwoju rodzimej myśli technicznej*, *W 150-lecie założenia pierwszej szkoły wojskowej w Polsce*, *Rosyjskie najdawniejsze atlasy geograficzne*, *Tradycja i postęp w geodezji i kartografii*, *Pierwsza polska sieć triangulacyjna*, *Historia triangulacji w b. zaborze rosyjskim*. Ponadto znajdują się teksty wykładów w Wojskowej Akademii Technicznej, rękopisy referatów, recenzja, notatki naukowe, materiały dotyczące wynalazków i usprawnień racjonalizatorskich, utwory literackie (poezje), dokumenty osobiste, m.in. dotyczące przebiegu studiów, działalności zawodowej i społecznej (ok. 0,1 1 mb., sygn. III-240).

— dra hab. Stanisława Brzezińskiego (1903—1972) z zakresu historii i historii literatury. Są to prace i artykuły publikowane i nie publikowane. Wśród tych ostatnich znajdują się: *Andrzej Krzycki 1484—1537*, *Zarys*

dziejopisarstwa polskiego od początków do literatury politycznej Sejmu Czteroletniego, *Z twórczości Vladimira Nazona, wielkiego poety i pisarza jugosłowiańskiego 1876—1949, Stanowisko Aleksandra Puszkina w literaturze rosyjskiej, Aleksander Hercen — myśliciel, pisarz i działacz rewolucyjny rosyjski XIX wieku, Jakim powinien być pomnik Chopina, Stanowisko katolików wobec art. 70 Konstytucji PRL*. Do niektórych prac i artykułów dołączone są wypisy i odpisy źródłowe, korespondencja wydawnicza i wycinki prasowe. Wśród wykładów m.in. *Idea demokratyzmu w Polsce i w Europie w dobie obecnej* — wykłady w Uniwersytecie Robotniczym w Łodzi w 1938 r., *Parlamentaryzm w Polsce i na zachodzie Europy, Położenie historyczno-prawne Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce*. Papiery obrazujące działalność twórcy spuścizny dotyczą Tow. Kulturalno-Oświatowego im. S. Żeromskiego (1938), udziału w Stronnictwie Pracy w okresie bezpośrednio powojennym, kontaktów z Francją, wypowiedzi w sprawie PEN-Klubu. W korespondencji znajdują się listy Oskara Haleckiego z okresu powojennego, ilustrujące działalność polskich stowarzyszeń kulturalnych w Stanach Zjednoczonych (ok. 0,88 mb., sygn. III-241).

— profesora Politechniki Lwowskiej, następnie Politechniki Śląskiej w Gliwicach, Zygmunta Ciechanowskiego (1873—1966), z zakresu mechaniki. Jest to projekt programu Wydziału Mechaniki Akademii Górniczo-Hutniczej i Politechniki Śląskiej, patent, korespondencja prywatna i urzędowa z lat 1945—1951, notatki dotyczące osoby Hitlera, opisane fotografie i pamiątki z Tatr oraz fotografie pamiątkowe i zbiorowe, wycinki i odbitki prac naukowych (ok. 0,03 mb., sygn. 142).

— mgra Ignacego Głodowskiego (1898—1977), przedwojennego pracownika urzędów państwowych, w latach 1937—1939 starosty grodzkiego w Poznaniu. Jego interesujące wspomnienia pt. *Fragmenty* (3 oprawne wol. maszynopisu), których I egzemplarz posiada Biblioteka Kórnicka PAN, spisane w latach 60-tych i 70-tych, obejmują okres od urodzenia autora aż do schyłku jego życia. Przeżycia osobiste przedstawione są na szerokim tle wydarzeń dziejowych, których był świadkiem, bądź uczestnikiem. Szczególnie interesujące są partie dotyczące studiów w Poznaniu w latach dwudziestych, ostatnich miesięcy przed wybuchem II Wojny Światowej w Poznaniu oraz wojennych perypetii autora, który w wyniku ewakuacji znalazł się w Wilnie, skąd w 1941 r. drogą lotniczą przedostał się do Szwecji; wreszcie zmienne, niekiedy dramatyczne koleje jego życia i pracy w Polsce Ludowej (ok. 0,09 mb., sygn. 143).

— profesora Akademii Medycznej we Wrocławiu, Henryka Mierzeckiego (1891—1977), z zakresu medycyny i historii medycyny. Są to prace publikowane i nie publikowane, m.in. *Ręka ludzka, Profani i lekarze*, wraz z notatkami, recenzjami i korespondencją, nie publikowane artykuły z lat 1939—1972, fragmenty pogadanek radiowych. Działalności dydaktycznej profesora dotyczą materiały kursu dla lekarzy przemysłowych w Krakowie i teksty wykładów z zakresu higieny pracy w Szkole Społecznej (przed

1948 r.). Działalność zawodową ilustrują materiały ekspertyz naukowych z lat 1952—1961 oraz badań dermatologicznych nad chorobami zawodowymi z okresu przedwojennego, wojennego i powojennego; działalność społeczną zaś obrazuje m.in. dokumentacja w sprawie budowy Klinicznego Instytutu Pracy (1947), zbiórki na odbudowę Kliniki Dermatologicznej we Wrocławiu, wreszcie zorganizowanego przez profesora XIV Zjazdu Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego w 1952 r. Materiały biograficzne obejmują dokumenty osobiste, dyplomy, życiorysy, artykuły i wycinki poświęcone uczoneму, fotografie, pamiętnik pt. *Czasy i klimaty (wspomnienia lekarza)* wraz ze związaną z nim korespondencją i zdjęciami; nadto korespondencja naukowa. Dołączono materiały i artykuły, dotyczące profesorów lwowskich, zamordowanych przez Niemców w lipcu 1941 r. (ok. 0,80 mb., sygn. III-242).

Do Archiwum PAN w Warszawie wpłynęło też kilka partii fotografii uczonych polskich. Zdjęcia wykonała Janina Mierzecka. Są to: 33 zdjęcia z lat 1928—1936 i 1945—1975, m.in. B. Dębowski, L. Hirszfelda, L. Infelda, E. Kipy, K. Michałowski, F. Papée, S. Pignonia, H. Steinhaus, K. Wyki; 13 zdjęć z odsłonięcia (3 X 1964) we Wrocławiu pomnika ku czci uczonych — ofiar hitleryzmu oraz z odbytej z tej okazji akademii; 19 fotografii przekazanych przez prof. Eugeniusza Olszewskiego przedstawia m.in. J. Hryniewieckiego, W. Sierpińskiego, I. Złotowskiego, a z zagranicznych uczonych — J. Heyrovsky'ego, J. D. Bernala, J. W. Kurczatowa, A. Oparina³.

Pozyskano także materiały dodatkowe do posiadanych już przez Archiwum PAN papierów;

— b. sekretarki Tow. Kultury Polskiej, nauczycielki Janiny Bemówny (1877—1961). Są to dokumenty i fotografie osobiste i rodzinne, korespondencja, wspomnienia o Bemównie Janiny Chosiowej oraz uczennicy Bemówny w Gimnazjum im. Królowej Jadwigi w Warszawie — Zofii Aliny Sikorskiej-Jańczyk (ok. 0,03 mb., sygn. 19)⁴.

— adiunkta Obserwatorium Geofizycznego im. S. Kalinowskiego Instytutu Geofizyki PAN w Świdrze, dr Ewy Kalinowskiej-Widomskiej (1906—1976), z zakresu geofizyki. Materiały te wchodzi w skład zespołu archiwalnego Stanisława Kalinowskiego jako wyodrębniona część⁵. Są to prace i artykuły popularno-naukowe, podręczniki, recenzje, tłumaczenia; duża część spuścizny obrazuje wielostronną działalność organizacyjno-naukową jej twórczyni, jako kierownika wspomnianego Obserwatorium i Stacji w Gliniance oraz Instytutu Fizycznego Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w latach 1946—1952. Materiały te dotyczą m.in. powojennej odbudowy, reaktywowania oraz działalności naukowo-badawczej tej placówki (m.in. domu w Świdrze pod Warszawą, gdzie była zlokalizowana) i włączenia jej następnie do Zakładu

³ Wymienione fotografie przechowywane są w Dziale Mikrofilmów, Fotokopii i Fotografii Archiwum PAN.

⁴ Por. *Przewodnik* s. 42.

⁵ *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* r. 24: 1979 nr 3 s. 687—688. Dalej cytuję w skrócie: KHNiT.

(później Instytutu) Geofizyki PAN. Część papierów Ewy Kalinowskiej-Widomskiej ukazuje jej pracę społeczną, dydaktyczną i popularyzatorską (m.in. współpracę z komisją programową Min. Oświaty, Międzyszkolną Pracownią Dydaktyczną, Zaocznym Technikum Energetycznym w Warszawie), obejmuje nadto wykłady, podręczniki fizyki dla samouków itp. Liczne dokumenty osobiste, świadectwa szkolne i studiów, papiery obrazujące karierę naukową, m.in. materiały dotyczące przewodu doktorskiego na Politechnice Warszawskiej, umowy wydawnicze, życiorysy, ankiety personalne, dowody, legitymacje, dyplomy studiów i odznaczeń, wspomnienia, bibliografia prac, korespondencja prywatna i urzędowa, fotografie, nadbitki artykułów. (ok. 0,41 mb., sygn. III-228).

— docenta Uniw. Jagiellońskiego, Stanisława Łukasika (1897—1962), materiały językoznawcze i bibliograficzne dotyczące języka i literatury rumuńskiej (ok. 0,25 mb., sygn. III-148)⁶.

— em. profesora Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego — Akademii Rolniczej w Warszawie, czł. rzecz. PAN Ryszarda Manteuffla, dalsze materiały z zakresu ekonomiki rolnictwa. Obejmują one 3 opublikowane prace naukowe, materiały działalności w Prezydium PAN i Wydziale V PAN (1971—1977), Komisji Rolnictwa Towarzystw Naukowego Organizacji i Kierowania (1964—1977), Komitecie Organizacji Produkcji Rolnej i Wyżywienia Kraju, radach naukowych: Instytutu Ekonomiki Rolnej, TNOiK, Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN (1971—1977) oraz obszernie materiały ćwiczeń i wykładów (z lat 1948—1972) na tematy: *Geneza oraz rozwój nauki ekonomiki organizacji gospodarstw rolniczych, Zasady zarządzania i kierowania, Metody badawcze oraz robocze stosowane w ekonomice i organizacji gospodarstw, Nauka zarządzania gospodarstwem rolniczym*, a także materiały bibliograficzne. (ok. 0,68 mb., sygn. III-211)⁷.

— ostatniego prezesa Tow. Kredytowego Ziemińskiego, Aleksandra Mazarakiiego, maszynopis spisanych w latach 70-tych wspomnień pt. *Zasłużeni bliżej mi znani* (tom I), zawierający szkice biograficzne osób z dziedziny polityki, gospodarki i nauki, (m.in. W. Grabskiego, E. Kwiatkowskiego, A. Osuchowskiego, I. Paderewskiego, M. Rodziewiczówny, E. Romera, E. Rontalera, F. Staffa, W. Świątosławskiego, J. Włodka), opatrzony jest indeksem nazwisk oraz spisem uczniów I klasy Szkoły Rontalera w r. 1899. T. II i III stanowią załączniki do t. I i zawierają przemówienia sejmowe S. Czetwertyńskiego z lat 1919—1935 i J. Zdziechowskiego z lat 1922—1927. W t. IV dołączono korespondencję Mazarakiiego z C. A. Pentzem, tłumaczem literatury polskiej, pochodzącą z lat 1964—1966 oraz broszurę pt. *Wspomnienia szkolne Edwarda Rontalera 1896—1939*, wydaną techniką powielaną, nakładem Komitetu Organizacyjnego II Zjazdu Wychowanków Szkoły w 1960 r. (ok. 0.10 mb., sygn. 132)⁸.

⁶ Por. *Przewodnik* s. 107—108.

⁷ Por. *Przewodnik* s. 114—115; KHNiT r. 21: 1976 nr 3 s. 482; r. 24: 1979 nr 3 s. 689.

⁸ Por. *Przewodnik* s. 118; KHNiT r. 22: 1977 nr 3 s. 618.

— profesora Uniw. Warszawskiego, Jakuba Sawickiego (1899—1979), z zakresu historii prawa. Dodatkowa część spuścizny obejmuje głównie materiały do IV, nie publikowanego dotychczas tomu wydawnictwa pt. *Iura Masoviae*: 3 teki rękopisów i innych materiałów, tekę fotokopii, rulon map oraz korespondencję z Mazowieckim Ośrodkiem Badań Naukowych w sprawie publikacji tomu, nadto recenzje tomów wydanych poprzednio, skrypt pt. *Historia stosunku Kościoła do Państwa*, opatrzony uwagami, notatki, bibliografię z 1972 r., tekę odznaczeń i dyplomów, pamiętnik profesora z 1918 r. oraz korespondencję (ok. 0,17 mb., sygn. III-236)⁹.

— profesora Uniw. Warszawskiego, członka PAU i PAN, Wacława Sierpińskiego: jego list do nieustalonej adresatki z 20 III 1957 r. oraz zaproszenie na uroczystą akademię z okazji 60-lecia pracy naukowej z 15 VI 1964 r. (ok. 0,005 mb., sygn. III-194)¹⁰.

— dr Andrzeja Śródki: dalsze 2 teki zawierające obszerne życiorysy uczonych — członków PAU i PAN z zakresu szeroko pojętych nauk technicznych (ok. 0,04 mb., sygn. 126)¹¹.

— prof. Uniw. Warszawskiego i Uniw. Stefana Batorego w Wilnie oraz Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, członka PAU Józefa Trzebińskiego (1867—1941), z zakresu botaniki i zoologii. Jest to 13 brulionów z rękopiśmiennymi notatkami z wykładów botaniki z lat 1901—1902 i 1929—1930, hektografowany skrypt wykładów z zoologii profesora Cesarskiego Uniw. Warszawskiego M. Nasonowa z r. 1893, zredagowany przez J. Trzebińskiego oraz 2 dyplomy: Uniw. Jagiellońskiego i SGGW z r. 1937. Dołączony maszynopis zatytułowany *Mój ojciec. Wspomnienia o Józefie Trzebińskim, profesorze Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie*, napisany przez córkę Annę Trzebińską-Wróblewską, opatrzony skorowidzem i wykazem prac profesora (0.08 mb., sygn. 135)¹².

ARCHIWUM PAN — ODDZIAŁ W KRAKOWIE

W zakresie materiałów pochodzenia kancelaryjnego wpłynęły akta:

— Krakowskiej Pracowni Etnograficznej Zakładu Etnografii Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN (ok. 4 mb.), Studium Języków Obcych PAN (ok. 2,20 mb.) oraz kilku komórek administracyjnych Oddziału PAN w Krakowie (ok. 19 mb.).

W zakresie materiałów pochodzenia prywatnego pozyskano papiery:

— doc. Akademii Ekonomicznej w Krakowie dra Antoniego Gurnicza, z zakresu historii gospodarczej. Są to 4 prace (m.in. *Mysł ekonomiczna*

⁹ Por. KHNiT r. 25: 1980 nr 3 s. 576—577.

¹⁰ Por. *Przewodnik* s. 142—143.

¹¹ Por. *Przewodnik* s. 200; KHNiT r. 22: 1977 nr 3 s. 619; r. 24: 1979 nr 3 s. 689.

¹² Por. KHNiT r. 24: 1979 nr 3 s. 688.

a życie gospodarcze w dobie Oświecenia w Polsce), liczne wypisy z opracowań i czasopism z lat 1868—1939 oraz notatki dotyczące głównie organizacji rolnictwa, ustroju rolnego i ruchu ludowego m.in. *Spis Kótek Rolniczych w Galicji z lat 1892—1912* w układzie alfabetycznym oraz według powiatów i miejscowości, z podaniem liczby członków w r. 1892 i 1912; nadto wypisy z encyklik papieskich i opracowań na temat chrześcijańskiej doktryny społecznej, wypisy i fotokopie ze stenogramów posiedzeń Sejmu Galicyjskiego z lat 1861—1914 dotyczące wystąpień posłów chłopskich, wyborów oraz spraw wsi z lat 1893—1914, a także z posiedzeń Sejmu RP z lat 1919—1930. Dołączono fotokopie statutu Związku Chrześcijańskich Robotników i Robotnic oraz Chrześcijańskiego Socjalistycznego Związku w Białej (ok. 1,15 mb., sygn. K. III-59).

— profesora w Muzeum Ziemi PAN w Warszawie, Antoniego Łaskiewicza, z zakresu geologii i mineralogii. Są to rękopisy, maszynopisy, odbitki lub fotokopie odbitek artykułów i recenzji publikowanych i nie publikowanych. Wśród tych ostatnich: *Losy zbiorów mineralogicznych Uniwersytetu Warszawskiego*, *Polska na znaczkach pocztowych*, *200-lecie Instytutu Górniczego w Leningradzie*, nadto wypisy i notatki z opracowań polskich i obcych. Działalność profesora ilustruje korespondencja i zaproszenia Polskiego Tow. Geologicznego i PAN, materiały kongresowe i zjazdowe, korespondencja urzędowa m.in. z Państwową Radą Ochrony Przyrody w sprawie rezerwatu Sokole Góry, a także korespondencja prywatna. Załączone drukowane wspomnienia A. Sękowskiego o A. Łaskiewiczu oraz liczne odbitki z jego artykułami, a także drukowane lub powielane materiały obce, m.in. „Biuletyn Informacyjny” nr 5 i 6 z 1964 i 1965 r. Polskiego Tow. Miłośników Nauk o Ziemi (ok. 0,21 mb., sygn. K. III-60).

— kustosa Muzeum Historycznego m. Krakowa, dra hab. Tadeusza Nowaka (1909—1980), z zakresu historii i historii wojskowości. Są to prace i artykuły przeważnie publikowane, w większości dotyczące dziejów wojskowości XVIII w., a szczególności wojen polsko-szwedzkich, liczne wartościowe wypisy i odpisy z wielu, nieraz trudno dostępnych archiwów, wypisy z literatury szwedzkiej, referat pt. *Ambroży Grabowski — w setną rocznicę śmierci*; wśród odczytów m.in. *Obronność Krakowa w czasach nowożytnych*; recenzje, materiały dotyczące wydawnictw źródłowych, jak konspekty, korespondencja w sprawach wydawniczych m.in. z redakcją PSB; papiery związane z działalnością zawodową w Woj. Archiwum Państwowym z lat 1956—1958 (sprawozdania, materiały z konferencji na temat inwentaryzacji źródeł do dziejów wsi, protokoły z wizytacji składnic akt) i w muzeach, m.in. w Muzeum Historycznym m. Krakowa, Muzeum XX Czartoryskich), papiery związane z działalnością organizacyjno-naukową w Polskim Towarzystwie Historycznym, udziałem w IX Międzynarodowym Kongresie Historyków w Sztokholmie w 1960 r. i innych konferencjach. Wśród materiałów biograficznych: ankiety, kwestionariusze, życiorysy, opinie o T. Nowaku, fotografie, wycinki, świadectwa studiów, dyplomy, korespondencja w sprawie habilitacji.

oraz ocena rozprawy habilitacyjnej, korespondencja naukowa z historykami. Dołączono odbitki prac T. Nowaka oraz jemu dedykowane (ok. 1,30 mb., sygn. K. III-61).

ARCHIWUM PAN — ODDZIAŁ W POZNANIU

W zakresie materiałów pochodzenia kancelaryjnego wpłynęły akta Redakcji *Słownika Starożytności Słowiańskich* Zakładu Słowianoznawstwa PAN z lat 1957—1975. Są to rękopisy i maszynopisy haseł autorskich oraz materiały dotyczące spraw wewnętrznych Redakcji (ok. 2,50 mb.).

W zakresie materiałów pochodzenia prywatnego pozyskano papiery:
— dyrektora Muzeum Narodowego w Poznaniu, prof. Kazimierza Malinowskiego (1907—1977), z zakresu muzeologii i historii sztuki z lat 1960—1977. Są to liczne artykuły i referaty, publikowane i nie publikowane, m.in. *Zabytkoznawstwo i konserwatorstwo, Tezy do teorii muzeologii, Główne kierunki rozwojowe ochrony dóbr kultury w Polsce Ludowej, Postępowa droga rozwoju muzealnictwa wielkopolskiego, Stan i potrzeby muzealnictwa Poznania i Wielkopolski, Droga rozwoju muzeów historycznych i muzea walki, Józef Dutkiewicz, 25 lat Muzeów w Wielkopolsce, Tradycja jako kategoria socjologiczna i historyczna, Kossakowie, Muzealnictwo i jego działalność naukowa, Geneza i formy kształtowania się muzeów, Dawne fajanse*, materiały do opracowania pt. *Michał Walicki, Informacja na temat pierwszych towarzyszy popierania twórczości artystycznej*, ponadto wstępy do katalogów wystaw, publikacja rocznicowa: *100 lat Teatru Polskiego w Poznaniu, Piotr Potworowski, Wykaz muzeów i muzeologów*, konspekty, recenzje i opinie o pracach innych osób, przemówienia, pogadanki, wywiady i inne materiały dla radia i telewizji. Działalności organizacyjno-naukowej profesora dotyczą papiery związane z udziałem w konferencjach i radach naukowych, oceny projektów muzealnych i działalności muzeów, instrukcje, wypowiedzi na temat budownictwa muzealnego, korespondencja z instytucjami naukowymi jak np. PAN, Poznańskim Tow. Przyjaciół Nauk m.in. dotycząca obchodów kopernikowskich. Działalności dydaktycznej dotyczą materiały Podyplomowego Studium Muzeologii oraz wykłady i oceny prac magisterskich słuchaczy Uniw. M. Kopernika w Toruniu (ok. 1,15 mb., sygn. P. III-67).

Nadto materiały dodatkowe:

— em. profesora Uniw. Warszawskiego i Wrocławskiego, Stanisława Helsztyńskiego, z zakresu filologii polskiej i angielskiej oraz korespondencja (ok. 0,40 mb., sygn. P. III-52)¹³.

— em. dyrektora Woj. Archiwum Państwowego w Poznaniu, doc. Czesława Skopowskiego, z zakresu archiwistyki i historii. Druga część przekazanych przezeń materiałów obrazuje głównie jego wielostronną aktywność zawo-

¹³ Por. *Przewodnik* s. 248; KHNiT r. 21: 1976 nr 3 s. 483; r. 22: 1977 nr 3 s. 620; r. 23: 1978 nr 3 s. 743; r. 24: 1979 nr 3 s. 691; r. 25: 1980 nr 3 s. 585.

dową, organizacyjno-naukową i społeczną. Przedwojennej działalności C. Skopowskiego w dziedzinie oświaty dotyczą teksty przemówień na uroczystościach szkolnych, papiery odnoszące się do Ewangelickiego Seminarium Nauczycielskiego w Ostrzeszowie i jednodniówki kursu instruktorów oświaty pozaszkolnej: *Bulwersator oświatowy* (Warszawa 1934) i *Nygus Płocki* (Płock 1935). Pracę C. Skopowskiego w dziedzinie archiwistyki obrazują oceny inwentarzy zespołów porządkowanych przez pracowników Woj. Archiwum Państwowego w Poznaniu, dokumentacja własnych, służbowych podróży zagranicznych (m.in. w sprawach przejmowania akt), projekt katalogu tematycznego materiałów archiwalnych i inne papiery związane z archiwami. Dołączono także fotokopie wybranych dokumentów i kart tytułowych ksiąg oraz odcisków pieczęci z akt przechowywanych w WAP w Poznaniu. Ponadto znajdują się papiery związane z udziałem w pracach Rady Archiwalnej, Stow. Archiwistów Polskich, wreszcie opracowania do *Słownika archiwistów polskich* oraz do wydawnictwa *Dzieje Poznania i woj. poznańskiego. Informator o materiałach archiwalnych*. Z pracami wydawniczymi C. Skopowskiego wiąże się także materiały dotyczące „Warty” (Tow. Przyjaciół Wzajemnego Pouczania się oraz Opieki nad Dziećmi w Poznaniu) z lat 1894—1939, przeznaczone do II t. *Słownika polskich towarzystw naukowych*, a także materiały dotyczące początków terenowych władz ludowych po II Wojnie Światowej w woj. poznańskim. Są też teksty odczytów, wycinki i odbitki z artykułami C. Skopowskiego z lat przedwojennych i powojennych oraz wycinki do różnych zagadnień m.in. 20-lecia i 25-lecia Uniw. M. Kopernika w Toruniu. Dość liczne materiały biograficzne obejmują odpisy niektórych dokumentów personalnych z lat 1928—1966, oryginały dokumentów z lat 1955—1971, niekompletną bibliografię prac, wspomnienia z lat 1906—1979, a także notatki genealogiczne dotyczące rodziny Skopowskich, wreszcie fotografie m.in. ze spotkań z różnymi osobistościami życia naukowego i politycznego Wielkopolski i z różnych imprez zbiorowych (ok. 0,45 mb., sygn. P.III-66)¹⁴.

— dyrektora Archiwum Państwowego w Poznaniu, b. kierownika Oddziału Archiwum PAN w Poznaniu, dra Jana Szajbla (1926—1971), z zakresu historii i archiwistyki. Są to opracowania i artykuły publikowane i nie publikowane, m.in. fragmenty tekstu i wypisy do pracy magisterskiej pt. *Kwestia napoleońska w historiografii polskiej w latach 1900—1918*, bibliografia, wypisy archiwalne i prasowe, przypisy i materiały nie wykorzystane do pracy doktorskiej pt. *Działalność kulturalna wychodźstwa polskiego w Niemczech w latach 1800—1914*, tezy referatów na konferencji popularno-naukowej z okazji 100-lecia wychodźstwa polskiego w Niemczech, opracowania pt. *Garść nazwisk członków, wychowawców i wychowanków Kuźni Bohumskiej*, niepublikowane wersje artykułów pt. *Antoni Wróblewski i jego naukowa spuścizna rękopiśmienna*, *Z dziejów walk o język polski w szkole pod zaborem pruskim*, *Stanisław Karwowski 1848—1917*, teksty odczytów popularno-naukowych i re-

¹⁴ Por. KHNiT r. 25: 1980 nr 3 s. 584—585.

feratów seminaryjnych. Działalność organizacyjno-naukową J. Szajbła reprezentują materiały Zespołu Koordynacyjnego Placówek PAN i Oddziału PAN w Poznaniu (m.in. protokoły posiedzeń), korespondencja, memoriały oraz opracowanie pt. *Stan aktualny i zamierzenia rozwojowe placówek PAN zlokalizowanych na terenie miasta Poznania i woj. poznańskiego*, i *Placówki PAN w Poznaniu i woj. poznańskim w latach 1952—1972*. Działalność w dziedzinie archiwistyki obrazuje dokumentacja dotycząca podejmowanych kwerend (do historii powstań śląskich, cechów i rzemiosła wielkopolskiego), bruliony wstępów do inwentarzy, fotokopie, druki archiwalne, nadto papiery związane z członkostwem Stow. Archiwistów Polskich; z innych instytucji wymienić trzeba Instytut Zachodni w Poznaniu i Radę Muzealną Muzeum Historii Ruchu Robotniczego w Poznaniu. Działalność społeczną J. Szajbła reprezentują papiery dotyczące tego udziału w pracach Zw. Nauczycielstwa Polskiego różnego szczebla, jak Rada Zakładowa Placówek PAN w Poznaniu, Komisja Nauki ZNP przy Zarządzie Okręgu w Poznaniu, Sekcja Szkół Wyższych i Instytucji Naukowych przy Zarządzie Głównym (później Sekcja Nauki). Dołączono nadbitki artykułów dedykowane J. Szajblowi (ok. 0,80 mb + 12 wol druków, sygn. P. III-54)¹⁵.

ARCHIWUM PAN — ODDZIAŁ W ZABRZU

Pozyskał w r. 1980 wyłącznie materiały pochodzenia kancelaryjnego — akta Oddziału PAN w Katowicach.

¹⁵ Por. *Przewodnik* s. 268—269.